

Falchs

51

Grup de divulgació
de la història de Fals

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

AGOST 2008, NÚMERO 51

Mas de Torre Cabrera (1ª part)

Aquest mas es deia antigament Torre Cabrera, en llatí, "turre capraria", que vol dir torre o mas de les cabres. Algunes de les referències més antigues que hem arrellegat són les següents:

(1235) En la consagració de l'església de Santa Maria de Caselles (Camps), entre les dotacions hi ha el mas "Condamines" de Fals, que té Vidal de Torre Cabrera.

(1281) Bartomeu de Torre Cabrera de Fals, juntament amb cinc persones més manlleuten (paguen la fiança per alliberar-lo de la presó) un home de Girona, acusat d'haver matat a Jaume Esbert. Aquell any el Bartomeu és procurador de Ròmia de Cervera, la senyora que té infeudat el terme de Fals.

(1283) Guillem de Torre Cabrera deu 46 sous a Maimó de Lledó, de Manresa, per un bou. (1285) El mateix Guillem en deu 47 a Ramon de Torre Cabrera, mercader de Manresa, per un altre bou. (1293) Compra a Maimó de Lledó un bou de pèl vermellós, pel qual en paga 60 sous. (1295) Compra un bou negre a Francesc de Vallibus (Valls) i li queda a deure 30 sous, que pagarà el dia de Tots Sants.

Durant el segle XIV sovintegen les referències, però la parquedat de les dades recollides no permet l'elaboració d'una genealogia consistent, amb la dificultat afegida que coexisteixen dos masos amb el mateix nom.

(1303) En el capbreu que mana fer el senyor Bernat de Falchs, hi surten dos masos, el de Vidal de Torrecabrera i el de Guillem de Torrecabrera.

(1305) Guillem de Torre Cabrera és el batlle de la senyora Ròmia de Cervera.

(1314) Actua d'avalador Guillem, fill de Vidal de Torrecabrera.

(1317) Guillem i la seva muller Maria del mas Torrecabrera de Manresa (?) lloguen una era situada dins l'heretat Guix de Manresa.

(1320) Guillem de Torrecabrera manlleua a un jueu 36 sous, amb el compromís de tornar els diners el dia que se celebri la fira de Prats

(1327) Apareix Guillem de Torrecabrera acompanyat del seu fill Guillemet, del mas Torrecabrera, de la parròquia de Manresa. Potser és un error, perquè no ens consta que hi hagués hagut mai a Manresa un mas dit així.

(1329) Bartomeu de Torrecabrera té encomanada una vaca, valorada en 40 sous, amb l'acord d'anar a mitges en els guanyos.

(1332) Consta un Guillem acompanyat de la seva muller Maria.

(1343) Bernat Joan, dit Bernat Geraldí, i la seva muller Ròmia, concedeixen la mà de Francesca a Ramon de Torrecabrera, picapedrer, fill de Guillem de Fals, ja difunt. De dot li van donar una casa situada prop del Portal de Lleida.

(1345) Bonanatus de Turricapraria i Petrus de Plano (Pla), del castell de Falchs, deuen 24 sous a Bernardus de Solano (Solà), d'Oristà, per blat que li han comprat.

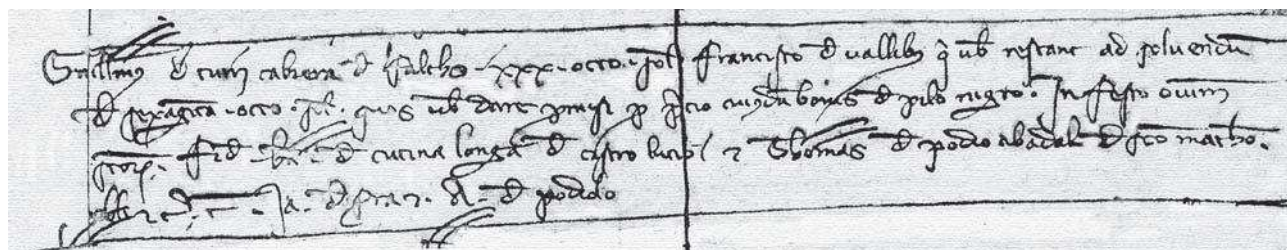
(1345) Figuren com avaladors d'un contracte els germans Bonanat i Ponç de Torrecabrera.

(1345) Guillem de Torrecabrera i altres pagesos fan reconeixement d'un deute de 1.500 sous que la universitat de Fals té amb el mercader manresà Pere Montconill. El 1360 el Guillem paga uns diners als successors del mercader.

(1351) En un pergami que es conserva al mas Cerarols de Sùria hi apareix com a testimoni un pagès de Fals dit Pere de Torrecabrera.

(1353) Guillem de Torrecabrera, juntament amb el seu veí Balaguer de Montconill, paga uns diners a Sibila, monja del convent de Santa Clara de Manresa.

(1355) Bonanat de Torre Cabrera i la seva dona Sibila

(1295) Guillem de Torre Cabrera de Falchs dec a vos Francesc de Valls 38 sous, que restaven per pagar-vos d'aquells 68 sous que vos havia promès a donar de preu d'un bou de pèl negre. Ho faré per Tots Sants. Els fidemissors són Bernat de Codina Llarga de Callús i Tomàs de Puig Abadal de Sant Mateu. Els testimonis són Jaume de Serran i Arnau de Pujol.

Vista general

paguen un deute de 80 sous.

(1369) Francesc de Torre Cabrera i quatre pagesos més de Fals manllevan 14 lliures en moneda d'or.

(1377) Maria, muller de Guillem de Torre Cabrera rep una part de les 11 lliures que li devia Ramon de Palau, draper.

(1378, 84, 88, 92) Francesc de Torre Cabrera és l'encarregat de passar, casa per casa, per recollir les 17 lliures i mitja de la pensió del violari que el conjunt dels pagesos de Fals presta a Pere de Montconill, un magnat de Manresa.

(1380) Pere de Torrecabrera, hereu i propietari del mas que fou de Guillem de Torrecabrera, difunt, manté una discòrdia amb Ròmia, la muller del seu pare. La Ròmia, possiblement madrastra del Pere, era del mas Querol de Fonollosa i defensava el seus drets sobre el mas de Torre Cabrera. Van acabar signant una concòrdia amb la intervenció del jurisperit Arnau de Mas, que gaudia de la confiança d'ambdues parts i havia estat escollit àrbitre

El 1386 Guillem de Torre Cabrera va adquirir una mula baia a Romeu d'Artés, mercader. El 1397 el Guillem, casat amb Margarida, reclama en nom de la seva filla Constança el llegat que pertoca a la noia de Francesc Llobet, rector de Callús. El difunt rector era el pare de la Margarida i avi de la Constança.

El 1401 el Guillem va reconèixer que havia cobrat de Francesc Nerell una part d'un deute i que aquest també li havia entregat una túnica nova de drap de burell. Es menciona el seu fill Pere. El 1402 va acabar de pagar dues vaques que havia comprat a crèdit.

Pere de Torrecabrera era l'hereu, i el 1404 va prometre al seu germà menor Joan que li donaria 700 sous pels drets de legítima. El Joan havia d'aportar aquesta quantitat com a dot en casar-se amb la pubilla del mas Guix de Manresa. Els terminis no es van complir, ja que el 1408 només s'havien transferit 45 sous al mas Guix.

El 1424 i el 1427 surt citat Bernat de Torrecabrera, casat amb Caterina, hereva i propietària del mas Morrolius de Fals, però no hi ha cap indicació que ens permeti saber si era un altre germà del Pere o bé un fill.

Segons un índex de testaments guardats a la rectoria de Sant Mateu, l'abril de 1410, Pere de Torrecabrera de Fals va fer testament, deixant diversos llegats a Santa Maria del Grau i Sant Pere de Torreblanca. Actualment el paper es troba perdut i és una pena, perquè ens aclariria

alguns interrogants que tenim plantejats sobre la línia successòria de la família.

El 1412 el Pere va comprar a crèdit dues mules, el 1418 fa fer una permuta entre dues bèsties, i el 1432 va vendre una mula de color de pèl de rata al cuireter Berenguer Birbal. El 1449 encara apareix el Pere i la seva muller Caterina, gestionant el patrimoni deixat per un fill seu, dit Gabriel, que s'havia mort a Santpedor.

El 28 d'abril de 1445 Joan de Torrecabrera, fill de Pere i Caterina, va fer capítols matrimonials amb la donzella Agnès, filla de Guillem Castany, assaonador de pells. El dot va ser de 25 lliures i van acordar fer noces aquell mateix dia. El Joan residia a Manresa, on exercia l'ofici de paraire de draps de llana. El 1451 torna a aparèixer en la documentació com hereu del seu germà difunt Gabriel. Es va haver d'encarregar d'executar la darrera voluntat del germà, que consistia en vendre una casa a Santpedor i fer un llegat de 10 lliures a la capella de Sant Joan de les Coromines de Torre Cabrera, una antiga esglésiola situada a prop de la casa pairal. Aquell any també va pagar les 20 lliures del dot a la seva germana Francina, la qual havia enllaçat amb Antoni Corb, un sabater de Manresa.

Cuina medieval

El 4 de gener de 1462 van fer capítols Joan Graell, fill d'Andreu Graell de Castellgalí, amb Agnès, filla de Joan de Torrecabrera i Agnès. El Joan ja constava com a mort, mentre que l'Agnès s'havia tornat a casar i havia refet la vida al costat de Jaume Poch de Sant Fruitós. L'Agnès va dotar la filla amb tres feixes de terra, situades en una partida de Manresa, dita l'Estabilitat.

Bartomeu de Torre Cabrera, fill de Pere i cosí germà de la núvia, va fer-li la següent donació: ... hereta la dita Agnes, cosina germana sua, e li dona per donacio irrevocable entre vius tot íntegrament lo dit mas de torra cabrera ab terres honors e possessions de aquell, e li fa sots los pactes, formas, condicions e retencions següents; primerament lo dit barthomeu se rete que puga star e habitar en lo dit mas ensemps ab la dita agnes e ab lo dit johan graell, e en tall cas los dits agnes e johan sien tenguts de fer li la pansió, ell empero stant e habitant en lo dit mas e no en altra manera, ço es, en

menjar, boure, calsar e vestir, sans e malalt (...) e encara sots tal pacte e condició li fa lo dit heretament e donació que los dits agnes e johan, del dia present a tres anys primers vinents e continus comptados, ayen e sien tenguts de star e habitar en lo dit mas, e ffer foch e stada en aquell ab tota llur família, e si per ventura los dits agnes e johan no volian habitar en lo dit mas de torra cabrera e las cosas demunt dites no complir, que en tal cas lo dit heretament sie agut per null e de nenguna efficacia, axi com si no fos stat fet ...

Aquest Bartomeu era doncs l'amo del mas, i sent cosí germà de l'Agnès, podem deduir que el seu pare Pere era el germà gran de Joan de Torrecabrera. És possible que el Pere de Torrecabrera que està documentat entre 1401 i 1449 siguin en realitat dues persones d'igual nom.

Poc després el Bartomeu va deixar l'escena, així com l'Agnès, que deuria morir sense deixar descendència. Llavors el mas va anar a parar a la seva mare, com a usufructuària dels béns del marit. L'octubre de 1466 es va pactar un matrimoni entre Nadal Alivons, un bracer o

treballador sense ofici, amb Joana, una altra filla de Joan de Torrecabrera i Agnès. No era la primera vegada que es casava el Nadal, sinó que el 1461 ja ho havia fet amb Andreua Traver. La usufructuària va donar a la filla el mas de Torrecabrera, amb tots els drets i pertinències. També li va regalar dos parells de llençols, unes tovalles i mitja dotzena de tovallons.

Els nous propietaris del mas no el van ocupar, sinó que el van llogar. Així, el 4 de novembre 1478, la Joana va donar poder al seu marit Nadal Alivons, a Salvador Graell de Fonollosa, i a Vicenç Sala de Fals, per arrendar el mas al prevere Pere Cadalqués, el rector de Fals.

Mentrestant la Joana i el Nadal feien vida a Manresa; El 1480 van adquirir una mula negra per 13 florins d'or, compromentent-se a pagar a raó d'un florí cada mes. El 1493 van vendre per 15 lliures un tros de la seva casa, i el 1501 Nadal Alivons va vendre per 8 lliures una altra casa que tenia al carrer del Forn Nou a una dona vídua. S'ignora a qui van deixar el mas de Torrecabrera en herència, però el fet és que va anar a parar a les mans de la família Trull, per matrimoni o d'alguna altra manera.

Mas Coll

Aquest mas actualment forma part de l'heretat de la Torre. Se sap l'espai que ocupava, perquè en el capbreu de 1791 s'especificuen amb detall les seves afrontacions: (...) lo dit mas Coll conte des del camí de Nostra señora del Grau fins a la vall de Mallancosa, y las terras de dit mas, a dita gleba unidas, afrontan a orient ab terras del mas Massana, fitas mediant; a mitg dia ab terra del mas Torra Sagimona, mediant lo camí que va del Grau a la vall de Mallancosa, y part amb terras del mas Oliveras de Cantacorps, fitas mediant; a ponent ab la pessa de terra de Nostra Señora del Grau, mediant un marge, y part ab terras de dit mas Oliveras; y a tremuntana ab terras del mas Massana mediant un torrent, y part ab terras del mas Homs, que posseheix Anton Moncunill (...) Així doncs, la línia que dividia els masos Coll i Torre era el camí que anava del Grau a Manresa per la Mallencosa, passant per la Creu i per davant de la porta de la Torre.

Una particularitat d'aquest mas era que no pertanyia als Cardona com la Torre Segimona i la resta de masos del terme, sinó que estava sota el domini de la parròquia de Sant Vicenç. Segurament era una porció de les terres que havien estat donades a l'església en els seus orígens, i que aquesta havia cedit en emfiteusi als amos de la Torre. Segons el mateix capbreu: ... los alous y delmas de dit mas Coll son de la Iglesia de Fals ...

De la casa actualment no en queda res, però se sap amb certesa on era. A uns cinquanta metres de la Creu en direcció nord, els més vells del poble recorden haver vist les restes d'un edifici, i encara ara, en llaurar, sovint surten pedres tallades procedents dels fonaments d'una antiga construcció. Segons aquests indicis, la localització aproximada del mas estaria en el coll natural entre les Costetes i el Collet de les Forques, i en la divisòria entre les conques de la riera de Rajadell i de Fonollosa.

Siti del mas Coll

El mas certament té un origen antic, però tenia un altre nom i no hem pogut identificar-lo en la relació de masos del capbreu de 1303. El primer cop que una persona cognominada Coll apareix en els registres és el 18 de setembre de 1358. Pere deç Coll i Bernat ça Sala, pagesos de Fals, van donar a Guilleuma, vídua de Bernat Trullàs de Manresa 70 sous dels 700 que havien confessat deure-li en una acta notarial de 1350. El nom Pere serà una constant en tots els habitants del mas Coll, de manera que és impossible diferenciar les diverses generacions. Hem recollit 14 documents, datats entre 1358 i 1455, on apareix un Pere de Coll. Els més significatius són:

(1358) Pere de Coll i l'hereu Sala restitueixen a la vídua de Bernat Truyàs 620 sous dels 700 que aquest els havia deixat en comanda el febrer de 1350.

(1369) El Pere, junt amb quatre pagesos més del terme, manlleva a la vídua d'un moliner de Manresa moneda d'or valorada en 14 lliures.

(1398) Pere de Coll del mas Coll i el seu fill emancipat Ramon, habitant a Manresa, confessen que tenen en